

BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA

IX Forum Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Katowicach na temat: Problematyka księgozbiorów klasztornych i kościelnych

15 II 2007 r. w siedzibie Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach odbyło się IX Forum Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Katowicach. Problematyka księgozbiorów klasztornych i kościelnych przyciągnęła bibliotekarzy szkół wyższych całego środowiska śląskiego, a nawet zdecydowanie wykroczyła poza to środowisko. W forum uczestniczyli bowiem, obok bibliotekarzy praktyków różnych typów bibliotek, bibliotekoznawcy z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Naukowej Uniwersytetu Śląskiego, przedstawiciele Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, osoby z instytucji pokrewnych bibliotekom – archiwów, muzeów i instytutów naukowo-badawczych oraz księża profesorowie z macierzystego Wydziału Teologicznego.

Zebranych gości powitała kierownik Biblioteki Teologicznej, mgr Bogumiła Warząchowska, a uroczystej inauguracji dokonał prodziekan Wydziału Teologicznego prof. dr hab. Antoni Reginek, który przybliżył znaczenie księgozbiorów kościelnych w strukturze istniejących bibliotek wydziałów teologicznych w Polsce. Oficjalne otwarcie forum przypadło w udziale Wielkiemu Kanclerzowi Wydziału Teologicznego Arcybiskupowi Damianowi Zimoniowi, który odniósł się do potrzeby istnienia nauk teologicznych wśród innych nauk akademickich, podkreślając równocześnie istotny wkład księgozbioru teologicznego w systemie biblioteczno-informacyjnym uniwersytetu.

„Biblioteka jest prawdziwym skarbem klasztoru. Bez niej jest on jak kuchnia bez kotła, stół bez potraw, rzeka bez ryb, ogród bez kwiatów, sakiewka bez pieniędzy, winnica bez winogron, wieża bez strażnika, dom bez sprzętów” – w tak płomiennym stylu wieku XIV rozwijano łacińską sentencję „Monasterium sine armario est quasi castrum sine armamentario – klasztor bez biblioteki jest jak armia bez broni”. Tymi słowami rozpoczęła swoje wystąpienie dr Jolanta Gwioździk z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ. W referacie zatytułowanym „Historyczne księgozbiory klasztorne i kościelne” prelegentka wprowadziła słuchaczy w problematykę powstania i rozwoju bibliotek klasztornych oraz w organizację życia zakonnego. Jest oczywiste, że o charakterze analiz historycznych księgozbiorów klasztornych przesądza ich specyfika. Miejsce biblioteki w klasztorze precyzowały obowiązujące zakonne reguły, określające funkcję książki i czytelnictwa w życiu wspólnoty zakonnej. W dalszej części wystąpienia dr J. Gwioździk stwierdziła, że „w klasztorze lekturę traktowano jako tak ważne ćwiczenie w rozwoju duchowym, że obwarowano je sankcjami: wyznaczono zakonnice, któreby w ten czas, kiedy się Siostry czytaniem bawią, klasztor obiegały i wypatrywały, żeby się snadź siostra ospała nie nalazła, któraby albo próżnowała, albo gadki stroiła, i któraby czytania zaniedbawszy, nie tylko sama sobie, ale i innych turbująca była. Takową jeśli się (czego Boże nie daj) najdzie, niech raz i drugi szukają i napomną, a jeśli się nie polepszy, karaniu z Reguły postanowionemu tak podlega, aby się insze bały”. Słuchając tych słów, nasuwa się jedno

stwierdzenie, że w klasztorach nie tylko gromadzono zbiory, ale skutecznie je wykorzystywano na pożytek zgromadzenia.

Z monumentalnych bibliotek klasztornych przenosimy się w świat książki kościelnej, zwłaszcza w bogate XIX- i XX-wieczne kolekcje kapłańskie. Wiele jest ogólnych opracowań dotyczących bibliotek kościelnych, jednak niewiele prac poświęconych prywatnym bibliotekom kapłanów, tym bardziej cieszy fakt, że swoimi spostrzeżeniami na temat „Księgozbiorów kapłańskich na Śląsku w XIX i XX wieku” podzieliła się dr Weronika Pawłowicz z Biblioteki Śląskiej. Wiadomo, że wielu kapłanów zbierało książki, a motywowały ich do tego potrzeby, zainteresowania czytelnicze, naukowe, studia podejmowane w uniwersytetach polskich bądź zagranicznych. Przejrzenie choćby *Słownika pracowników książki polskiej* pozwala dostrzec, że olbrzymia grupa kapłanów na przestrzeni dziejów Polski, a tym samym i Śląska, posiadała znaczące księgozbiory. Z wystąpienia dr W. Pawłowicz wynika, że niektórzy proboszczowie zachęcali nawet swoich następców w parafii, aby i oni wzbogacali własne zbiory, przekazując posiadane woluminy „przełoż każdy swoje, co mieć będziesz, zapisz je tu w ten registr, zostaw, a więcej będzie; lepiej że stąd zdadzą się komu na co, niżeli po śmierci od ladakogo i nieznanącego się na nich rozebrane, i baby karty wydzierając nieznanące się na tym, do pieprzu schowania lub czego innego zażywają, czego napatrzyłem się”.

Prelegentka stwierdziła, że w zbiorach Biblioteki Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego oraz Biblioteki Kurii Archidiecezjalnej w Katowicach znajduje się wiele książek należących niegdyś do śląskich kapłanów. Przeprowadziła także kwerendę w Bibliotece Śląskiej, bowiem i tam trafiały fragmenty księgozbiorów księży.

Wygłoszone referaty dały znakomitą okazję do postawienia wielu pytań i pobudziły słuchających do dyskusji, którą ze względu na ograniczenia czasowe należało połączyć z przerwą na kawę.

Ze świata bibliotek klasztornych i księgozbiorów kapłańskich, po przerwie, przenieśliśmy się w świat bibliotek wirtualnych. „Działalność Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES” przedstawiła mgr Gabriela Łącka. Z wypowiedzi prelegentki wynikało, że Federację powołała do życia Konferencja Episkopatu Polski w 1995 r. Obecnie FIDES zrzesza 88 bibliotek; w większości są to księżnice wydziałów teologicznych, wyższych seminariów duchownych, biblioteki zakonne i parafialne. Celem, jaki wyznaczyła sobie Federacja, zgodnie ze statutem, „stało się popieranie chrześcijańskiej doktryny podejmowania poczynań zgodnych z ewangelizacją oraz ożywienie duchem chrześcijańskim porządku doczesnego przez usprawnienie działalności polskich bibliotek kościelnych, wdrożenie postępu technicznego, a w szczególności komputeryzację prac bibliotecznych”. Mgr G. Łącka zwróciła także uwagę, że „członkiem zwyczajnym Federacji może być osoba fizyczna reprezentująca bibliotekę kościelną w Polsce, posiadająca osobowość prawną lub biblioteka na terenie Polski, należąca do kościelnej osoby prawnej, a także biblioteka uczelni lub innej instytucji pozostającej w całości lub w części pod nadzorem Kościoła Katolickiego”. Ukoronowaniem 15-letniej działalności Federacji było utworzenie w 2006 r. biblioteki cyfrowej.

Zagadnienie „Księgozbioru Wirtualnego Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES” przybliżyła słuchaczom mgr Agata Muc. Referentka zasygnalizowała, że „Biblioteka Wirtualna Federacji FIDES powstała dzięki pomocy finansowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP oraz dzięki merytorycznemu wsparciu NASK. Jednak głównym inicjatorem, a obecnie jednostką zajmującą się konfiguracją i administracją projektu, jest Biuro ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, księgozbiór natomiast jest umieszczony na serwerze specjalnie przeznaczonym dla tego serwisu i obsługiwany przez polski program «dLibra», stworzony do budowy Bibliotek Cyfrowych przez specjalistów z Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego”. Narzędzie to po-

zwala na umieszczenie zeskanowanych tekstów książek i czasopism w postaci cyfrowej w przestrzeni Internetu. Obecnie teologiczny księgozbiór wirtualny liczy zaledwie 85 pozycji, ale jest stale uzupełniany.

Ostatnie wystąpienie podczas forum przygotowane zostało przez mgr. inż. Andrzeja Jurka, informatyka Wydziału Teologicznego. Tematem pokazu był „FIDKAR – nowe narzędzie internetowe dla bibliotekarzy”.

Zwieńczeniem forum była ożywiona dyskusja, podsumowanie obrad i wnioski. Zastanawiano się zatem nad digitalizacją cennych XIX- i XX-wiecznych kolekcji kapłańskich oraz pokaźnych zasobów bibliotek klasztornych. Podzielono się uwagami i spostrzeżeniami dotyczącymi cyfryzacji własnych zbiorów bibliotecznych. Nie brakło także głosów związanych z pracami nad Śląską Biblioteką Cyfrową.

IX forum towarzyszyła interesująca wystawa zagranicznej literatury naukowej, przygotowanej przez IPS – International Publishing Service – dla całego środowiska bibliotecznego. Na ekspozycji zaprezentowano szerokie spektrum książki naukowej z uwzględnieniem publikacji z dziedziny nauk humanistycznych, w tym oczywiście teologicznych.